Rb. Limburg (afd. Hasselt), 9 januari 2019

O. M., Vlaamse Milieumaatschappij en agentschap voor Natuur en Bos / b.v.b.a. L. V., b.v.b.a. S. en P. L.

(…)

Beoordeling op strafgebied - Schuldvraag inzake HA64. H1.121-13

Op het adres P. te H. baat eerste beklaagde bvba L.L. een akkerbouwbedrijf en varkenshouderij uit, en tweede beklaagde bvba S. een biogasinstallatie. Op hetzelfde adres is derde beklaagde RL. beroepsactief als erkend mestvoerder en exploiteert hij een mestverzamelpunt. In de onmiddellijke nabijheid van deze ondernemingen werd in 2013 een achteruitgang vastgesteld van de waterkwaliteit in het brongebied van de nabij gelegen Zwarte Beek, veroorzaakt door een verhoging van nitraten in het water, afkomstig van landbouwactiviteiten. Tijdens een overleg met de diverse betrokken overheidsdiensten werd besloten om in het najaar van 2013 op enkele percelen een nitraatresidumeting te verrichten, met het oogmerk om een beeld te krijgen van de bemestingspraktijken van de landbouwers in de omgeving. Hiertoe werden in de periode tussen 15.10.2013 en 15.11.2013 op twaalf percelen staalnamen verricht.

Uit de resultaten van de staalnamen blijkt dat een overschrijding van de nitraatresidudrempelwaarde kon worden vastgesteld op zeven van de twaalf bemonsterde percelen, waaronder alle percelen die toebehoorden aan of gebruikt werden door derde beklaagde P.L. (zes in totaal). De omvang van de overschrijding was het grootst op de zes percelen van L. Daarnaast was er nog één perceel van een andere gebruiker waarop een lichte overschrijding werd vastgesteld. Naar aanleiding van deze resultaten werden ook van de andere bemonsterde percelen in gebruik van beklaagde P.L., die gelegen waren buiten het brongebied van de Zwarte Beek de nitraatresiduwaarden nagekeken. Hier werd vastgesteld dat vijf van de zes percelen eveneens hogere waarden vertoonden.

Op tien van de twaalf percelen van L, werd zelfs een overschrijding gemeten van de hoogste nitraatresidudrempelwaarden, vermeld in art. 14 van het Decreet van 22.12.2006 houdende de bescherming van water tegen de verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen ('Mestdecreet').

Op basis van deze gegevens werd besloten dat het probleem zich niet stelde op perceelniveau, maar eerder op het niveau van het bedrijf en de toegepaste bemestingspraktijken. Een hogere nitraatresiduwaarde wordt veroorzaakt door een onoordeelkundige bemesting en/of een overbemesting gedurende het jaar, met als gevolg dat er uitspoeling is van de overtollig aanwezige nitraten naar het oppervlaktewater en het grondwater. Hoe hoger de overschrijding van de gemeten waarden ten opzichte van de drempelwaarde, des te groter is de uitspoeling van nitraat naar het oppervlakte- en het grondwater.

Op grond van art. 14, § 5, eerste lid, 3° van het Mestdecreet werd besloten om op het bedrijf een audit uit te voeren en begeleidende maatregelen op te leggen (...). Tijdens de nitraatresiducampagne van 2014 werd opnieuw op 10 van de 24 bemonsterde percelen van L. een overschrijding van de nitraatresidudrempelwaarde vastgesteld. In vergelijking met 2013 was er weliswaar een verbetering merkbaar, maar de resultaten waren nog steeds zeer slecht, zodat werd besloten om ook in 2015 een audit uit te voeren (...). Wat de evolutie van de waterkwaliteit ter plaatse betreft, werd vastgesteld dat de nitraatconcentratie in het oppervlaktewater vanaf het voorjaar 2009 veel hoger en extremer was dan voordien. In het grondwater werd vastgesteld dat de overschrijdingen van de nitraatnorm vanaf 2008 veel hoger en extremer waren dan voordien. Er werd vastgesteld dat de hogere en

extremere overschrijdingen van de nitraatnorm zich voordeden vanaf het ogenblik van de bouw en ingebruikstelling van de biogasinstallatie van tweede beklaagde bvba S.

Op grond van al deze gegevens werd besloten om de mestbalansen van bvba L.L. te controleren. Zulke mestbalans is een instrument om jaarlijks na te gaan of de productie, het gebruik en de aan- en afvoer van meststoffen op een land- of tuinbouwbedrijf in evenwicht zijn. Deze wordt berekend op basis van de gegevens in de jaarlijkse mestbankaangifte die de landbouwer bij de mestbank moet indienen, de verzamelaanvraag van Departement Landbouw en Visserij waarop de landbouwgronden vermeld worden die dat jaar in gebruik zijn en de uitgevoerde mesttransporten van en naar het bedrijf. Indien een mestbalans wordt overschreden, kan dat erop wijzen dat de geproduceerde dierlijke mest niet correct is afgezet of dat het bedrijf te veel meststoffen heeft ontvangen. Er werd vastgesteld dat de mestbalansen van bvba L.L. steeds vrij sterk negatief waren, hetgeen betekent dat er niet méér meststoffen zouden zijn aangebracht dan dat de landbouwteelten konden opnemen en er dus geen sprake zou geweest zijn van een overbemesting.

Deze gegevens zijn niet verenigbaar met de objectieve vaststelling van enerzijds een overschrijding van de nitraatresidudrempelwaarde op de percelen van L., en anderzijds hoge overschrijdingen van de nitraatnorm in het oppervlakte- en het grondwater in de nabijheid van deze percelen. Bijgevolg kan hieruit worden afgeleid dat de door bvba L.L. toegepaste bemestingspraktijk op een niet-correcte manier verliep en/of dat niet alle administratief gekende gegevens aangaande de hoeveelheid gebruikte mest en de samenstelling ervan met de werkelijkheid overeenstemden. Bijgevolg kon worden vastgesteld dat op de landbouwpercelen van bvba L.L. dierlijke mest en digestaat werd uitgespreid die (soms aanzienlijk) hogere concentraties stikstof en fosfaat bevatte dan op papier werd aangegeven. Zodoende kon bvba L.L. méér dierlijke mest en digestaat aanwenden alvorens de maximale bemestingsnormen werden bereikt.

Bijkomend moest op papier minder dierlijke mest en digestaat worden afgezet naar landbouwpercelen van derden, hetgeen een economisch voordeel opleverde voor bvba L.L. en voor de biogasinstallatie bvba S.

De bemesting van landbouwgronden aan hogere inhouds-waarden dan op de transportdocumenten wordt aangegeven, biedt een verklaring voor de vastgestelde hoge nitraatresidu's.

In de jaarlijkse mestbankaangiften werd verwezen naar de mesttransportdocumenten, die aldus niet met de werkelijkheid overeenstemden. Bijgevolg waren evenmin de negatieve mestbalansen van bvba L,L. waarheidsgetrouw. Dit laatste gegeven wordt nog versterkt door de vaststelling dat er indicaties waren dat bvba S. méér dunne digestaat, bestemd voor de afzet op landbouwgronden, produceerde dan blijkt uit haar mestafzetdocumenten (,..), terwijl RL. als erkend mestvoerder in staat was om de afvoer van digestaat van bvba S. te organiseren via de opmaak van mestafzetdocumenten en dus in werkelijkheid méér digestaat af te voeren naar de percelen van bvba L.L. Naar aanleiding van de audit in 2014 werd overigens al vastgesteld dat de bedrijven rond L. kampten met een tekort aan opslagcapaciteit, waardoor de bemesting niet werd afgestemd op de bemestingsbehoefte van de teelt, maar wel in functie van het gebrek aan opslagcapaciteit (...). Bovendien werd tevens vastgesteld dat de twee vergistingstorens veel groter waren dan vergund. Anders dan op het bouwplan bleken beide torens een diameter te hebben van 28 meter in plaats van de toegestane 22 meter en bleken zij een hoogte te hebben van 7 meter in plaats van de toegestane 5 meter. Hierdoor had elke vergistingstoren een volume van zo'n 4310 ms waar eigenlijk slechts 1900 m3 vergund was. Uit de voorliggende onderzoeksgegevens blijkt dat de vastgestelde zware overschrijdingen een evenredig zware overbelasting van het leefmilieu en het natuurlijk milieu met zich meebrachten.

De vergistingstorens werden gebouwd in 2008. Pas nadat in 2014 de stedenbouwkundig inspecteur de bouwinbreuken had vastgesteld met een bevel tot stillegging der werken tot gevolg, werd een regularisatievergunning aangevraagd en ook verkregen,

Bijkomend deed er zich op 29.10.2013 een incident voor in de twee grote vergistingssilo's van bvba S. te H. De inhoud, bestaande uit organische substanties is zodanig hevig en op overmatige wijze beginnen gisten en schuimen, dat de silo's zijn gaan 'overschuimen' en de kolkende gistende inhoud onder druk uit de silo's is weggevloeid. Alzo is een massale hoeveelheid organische substantie uit de

silo's ontsnapt en afgestroomd over de achtergelegen landbouwpercelen. Deze afstroom is gravitair afgelopen van de akkers en over-gespoeld in een afwateringssloot, van waaruit de substantie verder werd afgevoerd tot in de Bolliserbeek, die op haar beurt uitmondt in de Dommelrivier.

Zodoende zijn zwarte vuilvrachten van het afvalvergistingsbedrijf in de beek- en rivierstroombekkens gevloeid en hebben de zwart verkleurde en stinkende organische substanties een dergelijk zwaar zuurstofgebrek in de waterlopen veroorzaakt, dat mogelijkerwijze vissen en ook nog andere kleinere water bewonende aquatische organismen daarvan afstierven. Naar aanleiding van het incident dd. 29.10.2013 is er bijkomend milieuonderzoek gedaan door diverse Vlaamse administraties, waarbij de resultaten van deze onderzoeken door het Instituut voor Natuur en Bos-Onderzoek (verder 'INBO') werd gebundeld in een eindrapport.

Dit eindrapport legde een relatie tussen enerzijds de gecontesteerde verhoogde milieudruk en de daarvan het gevolg zijnde milieuschade en schade aan de natuurlijke ecosystemen in de omgeving en anderzijds het grondgebruik op de landbouwpercelen bewerkt door P.L.

Meer bepaald toonde het rapport aan dat de grondpercelen van L. overbemest waren en dat de normen die bij het afleveren van de milieuvergunning gesteld waren, niet werden gerespecteerd. De overschrijdingen van de normen en de daaruit volgende milieuschade alsook natuurschade aan de omliggende waardevolle natuurgebieden en ecotopen waren niet alleen het gevolg van eenmalige calamiteiten in de uitbating van de vergistingsinstallaties (uitspattingen van pollutielozingen), maar evenzeer van de jarenlange overschrijdingen van de mest- en nutriënten-uitrijdingen op de gronden in bewerking door L.

Hierdoor leed de instandhouding van de habitats en de soorten ernstige schade.

Het onderzoek toonde aan dat er blijk was van een langdurige en excessieve nutriëntenbelasting in het brongebied van de Zwarte Beek en tevens in de stroombekkens van Bolliserbeek en Dommelrivier.

Tevens toonde dit aan dat er zware overschrijdingen waren inzake nitraten (stikstofverbindingen) en inzake fosfaten (fosforverbindingen) en dat er tevens overschrijdingen waren voor diverse soorten zware metalen, die alle terug te wijzen waren op de overmatige nutriënten- en stoffen aanvoeren die door bedrijf L. werden voortgebracht, die door P.L. werden ingezameld en aangebracht van elders, en die werden verspreid in de omgeving vanuit de grondliggingen in gebruik door L.

Tussendoor waren er dan ook nog accidentele calamiteiten, zoals de uitvloei en lozing van massale hoeveelheden digestaat op 29.10.2013, die volgens de studie het gevolg waren van onzorgvuldige bedrijfsvoering bij wijze van risico-uitlokkende overvullingen van de vergistingsvaten en ten gevolge van de overschrijding van de toegestane opgelegde normen van vergistingsvolumes, gepaard gaande met de overtredingen van de vergunningsvoorschriften van de constructienormen en van de bouwvolumevoorschriften. Het eindrapport van het INBO besloot dat de milieudruk in het brongebied van de Zwarte Beek, de Bolliserbeek en de Dommel uitermate nefast was voor de natuurwaarden in de omliggende natuurgebieden.

Tijdens het vooronderzoek verklaarde derde beklaagde P.L. op 24.05.2016 dat hij niets afwist van de berekeningen dat er tijdens de productiejaren 2013 en 2014 aanzienlijk méér stikstof en fosfaat werd uitgespreid dan uit de vervoersdocumenten bleek.

Zijn eenzijdige bewering dat de vervoersdocumenten en de aangiften van mestbalansen wel correct waren opgesteld en dat de analyses mogelijk onjuist waren, is volstrekt ongeloofwaardig, rekening houdend met de voormelde objectieve vaststellingen van gespecialiseerde onderzoekers. Hetzelfde geldt voor de stelling dat de vastgestelde overschrijdingen van de nitraatresidudrempelwaarden mogelijk te wijten waren aan gebrekkige staalnamen. Op grond van het geheel van de hoger vermelde onderzoeksresultaten staat boven elke redelijke twijfel vast dat in casu opzettelijk, in strijd met de verder bepaalde wettelijke voorschriften of in strijd met een vergunning, rechtstreeks of onrechtstreeks, stoffen, micro-organismen, geluid en andere trillingen of stralingen in of op water, bodem of atmosfeer werden ingebracht of verspreid, hetgeen krachtens art. 16.6,2, § 1, eerste lid van het Decreet van 05.04.1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid ('DABM') strafbaar

wordt gesteld met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met een geldboete van € 100 euro tot € 500.000 of met een van die straffen alleen. Meer bepaald werd gehandeld in strijd met art. 13, § 1 en § 2 van het Mestdecreet van 22.12.2006 door het verzuim om de hoeveelheid nutriënten die met meststoffen per jaar op landbouwgrond mag opgebracht worden, met inbegrip van de uitscheiding door dieren bij begrazing, zodanig te beperken dat de verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen zowel in grond- als in oppervlaktewater kleiner blijft dan 50 mg nitraat per liter en de eutrofiëring van natuurlijke zoetwatermeren, andere zoetwatermassa's, estuaria, kustwater en zeewater vermeden wordt en verdere verontreiniging van die aard voorkomen wordt. Deze praktijken hebben tot gevolg gehad dat het grondwater en het oppervlaktewater van de Zwarte Beek en de Bolliserbeek ernstig verontreinigd werden met nitraten. Dat deze overbemesting en/of onoordeelkundige bemesting opzettelijk werd gepleegd blijkt uit het feit dat de stikstof-en fosfaatgehaltes van de opgebrachte meststoffen systematisch hoger lagen dan werd aangegeven op de documenten inzake de mesttransporten.

Alle door de wet vereiste constitutieve bestanddelen van het onder deze tenlastelegging beoogd misdrijf zijn dan ook bewezen. De in het bevel tot dagvaarding aangevoerde incriminatieperiode is in overeenstemming met de gegevens van het vooronderzoek en wordt correct bevonden. Derde beklaagde P.L. is hiervoor strafrechtelijk verantwoordelijk. Hij was als natuurlijk persoon verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering en nam de beslissingen die tot de onoordeelkundige bemesting en/of overbemesting leidden. Vanaf het ogenblik dat tweede beklaagde bvba S. de biogasinstallatie in gebruik nam, was beklaagde L. verantwoordelijk voor het feit dat er méér dunne digestaat geproduceerd werd dan het bedrijf kon opslaan, waarna de bemesting niet werd afgestemd op de behoeften van de teelt, maar wel in functie van het gebrek aan opslagcapaciteit. P.L. organiseerde als erkend mestvoerder de afvoer van digestaat van de bvba S., en voerde in werkelijkheid méér af naar de percelen van bvba L.L. dan bleek uit de mestafzetdocumenten. Daarnaast knoeide P.L. eveneens met mestbalansen (of gaf hij minstens opdracht hiertoe) met het bedrieglijk opzet om de laakbare bemestingspraktijken te kunnen verdoezelen. P.L. was weliswaar niet persoonlijk aangeduid als zaakvoerder van bvba S., maar oefende binnen deze rechtspersoon wel in feite het bestuursmandaat uit als vaste vertegenwoordiger van de vennootschap die als zaakvoerder in rechte was aangesteld.

Hetzelfde geldt voor de bvba L.L., vóórdat deze vennootschap eind 2013 werd omgezet van een nv naar een bvba. Vanaf deze omzetting was P.L. een van de zaakvoerders in rechte.

In casu staat op grond van de gegevens van het vooronderzoek en het onderzoek ter terechtzitting in combinatie met de begeleidende omstandigheden vast dat de bewezen verklaarde inbreuk een intrinsiek verband heeft met de verwezenlijking van het doel van zowel eerste beklaagde bvba L.L. als tweede beklaagde bvba S. en dat deze inbreuk bovendien onder meer voor hun rekening werd begaan. Bvba S. diende immers zo goedkoop mogelijk af te geraken van het digestaat dat zij zelf niet kon verwerken, waartoe vervalste mestafzetdocumenten werden gebruikt. Zodoende kon bvba L.L. méér dierlijke mest en digestaat aanwenden alvorens de maximale bemestingsnormen werden bereikt. Hiertoe werden tevens de mestbalansen vervalst. Geen van beide rechtspersonen maakt aannemelijk dat zij interne maatregelen zou hebben genomen om het wederrechtelijk handelen te controleren en te voorkomen. Beide vennootschappen betreffen kleine rechtspersonen met een eenvoudige structuur, zodat er geen groot verschil bestond tussen de individualiseerbare beslissingen, verwezenlijkt door beklaagde P.L. en het corporatief handelen. Het gedrag en beleid van de beslissingnemer was dermate determinerend dat ook in hoofde van de rechtspersonen het intentioneel element van het bewezen verklaard misdrijf kwam vast te staan.

Nu beide rechtspersonen uitsluitend verantwoordelijk worden gesteld wegens het optreden van P.L., die het bewezen verklaard feit in concreto bewust, vrijwillig en zonder dwang heeft gepleegd, dient in casu te worden besloten tot een gelijktijdige veroordeling van de rechtspersonen en de natuurlijke persoon die hen aanstuurde.

Beoordeling op strafgebied - Schuldvraag inzake notitienummer 18G23

Op 28.02.2018 hebben de Vlaamse Milieumaatschappij en het agentschap voor Natuur en Bos een rechtstreekse dagvaarding uitgebracht lastens de bvba L.L., de bvba S. en P.L. Aan de rechtstreeks gedaagden wordt ten laste gelegd dat zij zich als dader dan wel als mededader schuldig hebben gemaakt aan inbreuken op artikel 14 van het Decreet van 21.10.1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu ('Decreet Natuurbehoud') (FEIT 1) en artikel 2 van de wet van 26.03.1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging (FEIT 2). Deze feiten zouden zich hebben voorgedaan te H. of elders in het Rijk gedurende de periode van 31.12.2007 tot en met 01.01.2015.

De rechtstreeks dagende partijen verwijzen ter onderbouwing van hun aanspraken hoofdzakelijk naar dezelfde onderzoeksresultaten als hoger vermeld inzake HA64.HI.121-13.

Feit 1

(Inbreuk op art. 14 van het decreet natuurbehoud)

Op grond van die onderzoeksresultaten komt inderdaad boven elke redelijke twijfel vast te staan dat in casu wetens en willens gehandeld werd in strijd met art. 14 van het Decreet Natuurbehoud doordat manueel, met mechanische middelen of met pesticiden en met vaste of mobiele geluidsbronnen ingegrepen werd op of in de onmiddellijke omgeving van natuurlijke en deels natuurlijke habitats of ecosystemen, op waterrijke gebieden, op natuurlijke en halfnatuurlijke vegetaties, op wilde inheemse fauna of flora of trekkende wilde diersoorten of hun respectieve habitats of leefgebieden, of op kleine landschapselementen, waarbij geweten was of redelijkerwijze kon worden vermoed dat deze habitats, ecosystemen, waterrijke gebieden, vegetaties, fauna, flora of kleine landschapselementen daardoor konden worden vernietigd of ernstig geschaad, zonder dat nochtans maatregelen werden genomen die redelijkerwijze konden worden gevergd om de vernietiging of de schade te voorkomen, te beperken of indien dit niet mogelijk was, te herstellen.

Zulks levert een inbreuk op die, wanneer zij opzettelijk of door gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid wordt gepleegd, krachtens art. 16.6,2, § 1, eerste lid DABM, strafbaar wordt gesteld met een gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met een geldboete van € 100 tot € 250.000 of met een van die straffen alleen.

Concreet hadden in casu de hoger beschreven systematische overbemesting en/of onoordeelkundige bemesting tot gevolg dat zowel het grondwater onder de landbouwgronden in gebruik door bvba L.L. als het afwaterend oppervlaktewater jarenlang in belangrijke mate werd verontreinigd door de uitspoeling van overtollig aanwezige nitraten. Het was geweten of kon minstens worden vermoed dat door deze opzettelijke praktijken de hoger beschreven natuurelementen vernietigd dan wel minstens ernstig geschaad konden worden.

Nochtans werden in casu geen maatregelen genomen ter voorkoming of minstens beperking van deze negatieve gevolgen. Integendeel blijkt uit de hogervermelde onderzoeksresultaten dat er bedrieglijke middelen (vervalste mestafzetdocumenten en mestbalansen) werden aangewend om deze negatieve gevolgen zolang mogelijk te verdoezelen. Alle door de wet vereiste constitutieve bestanddelen van het onder deze tenlastelegging beoogd misdrijf zijn dan ook bewezen. De in de rechtstreekse dagvaarding aangevoerde incriminatieperiode is in overeenstemming met de gegevens van het vooronderzoek en wordt door de rechtbank correct bevonden.

Feit 2

(Inbreuk op art 2 wet van 26.03.1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging)

Op grond van diezelfde onderzoeksresultaten staat bovendien boven elke redelijke twijfel vast dat in casu opzettelijk, in strijd met het verder bepaald wettelijk voorschrift, rechtstreeks of onrechtstreeks, stoffen, micro-organismen, geluid en andere trillingen of stralingen in of op water, bodem of at-

mosfeer werden ingebracht of verspreid, hetgeen krachtens art. 16.6.2, § 1, eerste lid DABM strafbaar wordt gesteld met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met een geldboete van € 100 euro tot € 500.000 of met een van die straffen alleen.

Meer bepaald werd gehandeld in strijd met art. 2 van de Wet van 26.03.1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging doordat in de Zwarte Beek en in de Bolliserbeek, zijnde wateren die tot het openbaar hydrografisch net behoren, voorwerpen of stoffen werden geworpen of gedeponeerd, dan wel verontreinigde of verontreinigende vloeistoffen werden geloosd. Minstens werden vaste stoffen of vloeistoffen gedeponeerd op een plaats vanwaar ze door een natuurlijk verschijnsel in deze wateren konden terechtkomen.

Concreet had in casu de hoger beschreven systematische overbemesting en/of onoordeelkundige bemesting tot gevolg dat het grondwater onder de landbouwgronden die werden gebruikt door bvba L.L. alsook het oppervlaktewater in belangrijke mate werd verontreinigd door de uitspoeling van overtollig aanwezige nitraten. Via natuurlijke verschijnselen zoals de afvloeiing van regenwater en de uitstroom van grondwater kwamen deze verontreinigende stoffen in de Zwarte Beek en de Bolliserbeek terecht. Het was geweten of kon minstens worden vermoed dat deze opzettelijke praktijken konden leiden tot een verontreiniging van de betreffende beken. Uit de hogervermelde onderzoeksresultaten blijkt dat er bedrieglijke middelen (vervalste mestafzetdocumenten en mestbalansen) werden aangewend om deze verontreiniging zolang mogelijk te verdoezelen. Alle door de wet vereiste constitutieve bestanddelen van het onder deze tenlastelegging beoogd misdrijf zijn dan ook bewezen. De in de rechtstreekse dagvaarding aangevoerde incriminatieperiode is in overeenstemming met de gegevens van het vooronderzoek en wordt door de rechtbank correct bevonden.

Strafrechtelijke toerekenbaarheid voor feiten 1 en 2

Derde gedaagde P.L. is telkens strafrechtelijk verantwoordelijk. Hij was als natuurlijk persoon verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering en nam de beslissingen die tot de onoordeelkundige bemesting en/of overbemesting leidden. Vanaf het ogenblik dat tweede gedaagde bvba S. de biogasinstallatie in gebruik nam, was gedaagde L. verantwoordelijk voor het feit dat er méér dunne digestaat geproduceerd werd dan het bedrijf kon opslaan, waarna de bemesting niet werd afgestemd op de behoeften van de teelt, maar wel in functie van het gebrek aan opslagcapaciteit, P.L. organiseerde als erkend mest-voerder de afvoer van digestaat van de bvba S. en voerde in werkelijkheid méér af naar de percelen van bvba L.L. dan bleek uit de mestafzetdocumenten. Daarnaast knoeide P.L. eveneens met mestbalansen (of gaf hij minstens opdracht hiertoe) met het bedrieglijk opzet om de laakbare bemestingspraktijken te kunnen verdoezelen. Wat de tweede rechtstreeks gedaagde partij bvba S. betreft, was P.L. weliswaar niet persoonlijk aangeduid als zaakvoerder, maar oefende hij binnen deze vennootschap wel in feite het bestuursmandaat uit als vaste vertegenwoordiger van de rechtspersoon die als zaakvoerder in rechte was aangesteld. Hetzelfde geldt voor de eerste rechtstreeks gedaagde partij bvba L.L, voordat deze vennootschap eind 2013 werd omgezet van een nv naar een bvba. Vanaf die omzetting was P.L. een van de zaakvoerders in rechte.

In casu staat op grond van de gegevens van het vooronderzoek en het onderzoek ter terechtzitting in combinatie met de begeleidende omstandigheden vast dat de bewezen verklaarde inbreuk een intrinsiek verband heeft met de verwezenlijking van het doel van zowel eerste gedaagde bvba L.L. als tweede gedaagde bvba S. en dat deze inbreuk bovendien onder meer voor hun rekening werd begaan. Bvba S. diende immers zo goedkoop mogelijk af te geraken van het digestaat dat zij zelf niet kon verwerken, waartoe vervalste mestafzetdocumenten werden gebruikt. Zodoende kon bvba L.L. méér dierlijke mest en digestaat aanwenden alvorens de maximale bemestingsnormen werden bereikt. Hiertoe werden tevens de mestbalansen vervalst. Geen van beide rechtspersonen maakt aannemelijk dat zij interne maatregelen zou hebben genomen om het wederrechtelijk handelen te controleren en te voorkomen. Beide vennootschappen betreffen kleine rechtspersonen met een eenvoudige structuur, zodat er geen groot verschil bestond tussen de individualis eerbare beslissingen, verwezenlijkt door gedaagde P.L. en het corporatief handelen. Het gedrag en beleid van de beslissingnemer was dermate determinerend dat ook in hoofde van de rechtspersonen het intentioneel element van het bewezen verklaard misdrijf kwam vast te staan.

Nu beide rechtspersonen uitsluitend verantwoordelijk worden gesteld wegens het optreden van P.L,, die het bewezen verklaard feit in concreto bewust, vrijwillig en zonder dwang heeft gepleegd, dient in casu te worden besloten tot een gelijktijdige veroordeling van de rechtspersonen en de natuurlijke persoon die hen aanstuurde. Beoordeling op strafgebied straftoemeting inzake beide dossiers.

De rechtbank is van oordeel dat de bewezen verklaarde feiten in hoofde van de onderscheiden beklaagden de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van eenzelfde misdadig opzet, zodat hen in toepassing van art, 65, eerste lid Sw. slechts één straf dient te worden opgelegd, met name de zwaarste.

De bewezen verklaarde misdrijven zijn maatschappelijk onaanvaardbaar en geven blijk van een verregaande normvervaging en een zucht naar gemakkelijk geldgewin en persoonlijk profijt ten koste van het leefmilieu. Beklaagden hebben hun eigen economische belangen gesteld boven het algemeen belang dat de gemeenschap heeft bij het behoud van een gezond en veilig leefmilieu.

Bij het bepalen van de strafmaat houdt de rechtbank rekening met de aard en de zwaarwichtigheid van de feiten, de omstandigheden waarin deze gepleegd werden, het maatschappelijk nadeel ervan, de persoonlijkheid van beklaagden en hun onderscheiden strafrechtelijk verleden. In het bijzonder wordt rekening gehouden met de vaststelling dat de drie beklaagden bij vonnis van 19.11.2015 van de correctionele rechtbank Limburg, afdeling Tongeren al eens definitief werden veroordeeld wegens gelijkaardige misdrijven, waaruit zij blijkbaar geen lering hebben getrokken. Om aan beklaagden het ontoelaatbare van hun handelen te doen inzien, komt het gepast voor om hen een bestraffing op te leggen zoals hierna bepaald.

Beoordeling van de herstelvorderingen

Bij toepassing van art. 16.6.6, § 1 van het DABM kan een burgerlijke partij vorderen om de plaats in de oorspronkelijke toestand te herstellen, het strijdige gebruik te staken of aanpassingswerken uit te voeren. De rechtbank kan zulks ook ambtshalve of op vordering van het openbaar ministerie bevelen.

In casu stelde burgerlijke partij het agentschap voor Natuur en Bos op 06.03.2018 een vordering in tot staking van een strijdig gebruik alsook tot het uitvoeren van aanpassingswerken. Meer bepaald vordert zij dat aan beklaagden herstelmaatregelen worden opgelegd, waaronder voornamelijk de aanleg van grasstroken als buffer tegen de uitspoeling, afspoeling of doorspoeling van overmatige bemestingsbeurten op de tussengelegen landbouwgronden. Een herstelvordering strekt ertoe om de onrechtmatige toestand ingevolge het bewezen verklaard misdrijf te doen verdwijnen en is noodzakelijk om de gevolgen van dit misdrijf ongedaan te maken,

Zij behoort tot de strafvordering in ruime zin, maar is niettemin als bijzondere vorm van teruggave een maatregel van burgerlijke aard. Krachtens de art. 44 Sw. en 161 en 189 Sv. dient de teruggave verplicht te worden uitgesproken. Een veroordeelde mag niet in het voordeel van het bewezen verklaard misdrijf blijven.

De rechtbank dient de interne en externe wettigheid van de gevorderde herstelmaatregel te toetsen en in het bijzonder na te gaan of de voordelen die deze maatregel voor het leefmilieu oplevert wel in verhouding staan tot de last die ze voor de overtreder veroorzaken.

De rechtbank is evenwel van oordeel dat zij deze inschatting niet kan maken op grond van de voorliggende gegevens van het strafdossier, de door partijen overgelegde stavingsstukken en de door hen aangevoerde motieven, Zij beschikt enerzijds over onvoldoende objectief vaststaande gegevens en anderzijds over onvoldoende technische kennis van zaken om de noodzaak en de proportionaliteit van de gevorderde herstelmaatregelen te kunnen beoordelen. In de gegeven omstandigheden is het noodzakelijk om, alvorens recht te doen ten gronde over de herstelvordering, een deskundigenonderzoek te bevelen, niet alleen om de thans door de burgerlijke partij het agentschap voor Natuur en Bos gevorderde maatregelen te onderzoeken, maar ook om in het algemeen te onderzoeken welke herstelmaatregelen nodig zijn om de onrechtmatige toestand ingevolge de bewezen verklaarde inbreuken te doen verdwijnen en de nadelige gevolgen hiervan ongedaan te maken.

Elk van de drie betrokken burgerlijke partijen de Vlaamse Milieumaatschappij, het agentschap voor Natuur en Bos en de vzw Natuurpunt Beheer vordert overigens om zulk onderzoek te doen plaatsvinden, waartoe zij bij toepassing van art. 16.6.6, § 1 van het DABM gerechtigd zijn. De burgerlijke partijen menen terecht dat omwille van de aard, de diversiteit en de complexiteit van het onderzoek een college van drie deskundigen dient te worden aangesteld.

De opdracht van dit college dient te worden bepaald zoals verder omschreven.

In tussentijd acht de rechtbank het onvoldoende aangetoond dat het, in afwachting van de resultaten van dit onderzoek en van de bepaling en uitvoering van de nodige herstelmaatregelen, noodzakelijk zou zijn om aan beklaagden een tijdelijk bemestingsverbod op te leggen,

In de milieuvergunning die op 07.01.2016 door Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw Gewest werd afgeleverd ten behoeve van beklaagde P.L. voor de verdere exploitatie van een co-vergistingsinstallatie, werden immers al verschillende bijzondere voorwaarden opgenomen die ertoe strekten om de wederrechtelijke bemestingspraktijken op verifieerbare wijze aan banden te leggen. Onder meer werd een opvolgingscommissie ingericht die de werking van de biogasinstallatie diende op te volgen, waarbij aandacht diende te worden besteed aan de goede werking van de installatie met inbegrip van de oorsprong en de hoeveelheden van de inputstromen en de bestemming van de outputstromen. Deze commissie, waarin o.m. vertegenwoordigers van de burgerlijke partijen Vlaamse Milieumaatschappij en agentschap voor Natuur en Bos zetelen, is sedertdien jaarlijks samengekomen en heeft telkens een verslag opgesteld, waaruit onder andere blijkt dat beklaagden inmiddels al enkele maatregelen hebben genomen om de toestand ter plaatse te verbeteren.

Beoordeling op burgerlijk gebied - Burgerlijke partij vzw Natuurpunt Beheer

Burgerlijke partij vzw Natuurpunt Beheer stelt dat zij ingevolge de bewezen verklaarde feiten persoonlijke schade heeft geleden, die zij naar redelijkheid en billijkheid begroot op € 12.500, te vermeerderen met vergoedende en gerechtelijke intresten.

De burgerlijke vordering werd regelmatig naar de vorm en tijdig ingesteld.

Beklaagden trekken de ontvankelijkheid van de vordering van deze burgerlijke partij in twijfel.

Artikel 3.4 van het Verdrag van Aarhus van 25.06.1998 betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden (hierna Verdrag van Aarhus) bepaalt dat elke partij hij het verdrag voorziet in een "passende erkenning van en steun aan verenigingen, organisaties of groepen die milieubescherming bevorderen en waarborgt dat haar nationale rechtsstelsel strookt met deze verplichting". Artikel 9.3 van het Verdrag van Aarhus bepaalt: "Aanvullend op en onverminderd de in het voorgaande eerste en tweede lid bedoelde herzieningsprocedures, waarborgt elke Partij dat leden van het publiek, wanneer zij voldoen aan de eventuele in haar nationale recht neergelegde criteria, toegang hebben tot bestuursrechtelijke of rechterlijke procedures om het handelen en nalaten van privépersonen en overheidsinstanties te betwisten die strijdig zijn met bepalingen van haar nationale recht betreffende het milieu". Artikel 2.4 van het Verdrag van Aarhus omschrijft "het publiek" als "één of meer natuurlijke personen of rechtspersonen en, in overeenstemming met nationale wetgeving of praktijk, hun verenigingen, organisaties of groepen". Uit deze bepalingen volgt dat België de verplichting op zich heeft genomen om verenigingen die de bevordering van de milieubescherming tot doel hebben, de toegang tot de rechter te verzekeren ingeval zij met de bepalingen van het nationale milieurecht strijdig handelen en nalaten van privépersonen en overheidsinstanties willen betwisten, voor zover zij daartoe voldoen aan de in het nationale recht neergelegde criteria. Die criteria mogen niet zodanig worden omschreven of uitgelegd dat zij de toegang van deze verenigingen in dergelijk gevat onmogelijk maken. De rechter vermag de in het nationale recht vastgelegde criteria uit te leggen in overeenstemming met de doelstellingen van artikel 9.3 van het Verdrag van Aarhus,

Volgens art. 3 VT.Sv. behoort de rechtsvordering tot herstel van schade aan hen die de schade hebben geleden. Zij dienen te doen blijken van een rechtstreeks en persoonlijk belang. Indien een dergelijke rechtsvordering wordt ingesteld door een rechtspersoon die zich krachtens zijn statuten tot

doel heeft gesteld de milieubescherming te bevorderen en ertoe strekt het met de bepalingen van het nationale milieurecht strijdig geacht handelen en nalaten van privé-personen en overheidsinstanties te betwisten, voldoet die rechtspersoon op het vlak van belang aan de ontvankelijkheidsvereiste voor het instellen van een rechtsvordering (zie ook Cass., 11 juni 2013, Rolnr. P.12.1389.N).

Uit haar statuten blijkt dat de burgerlijke partij onder andere de duurzame ontwikkeling, het herstel en de ontwikkeling van de natuur nastreeft en dat zij in het bijzonder beoogt om natuurgebieden veilig te stellen, in beheer te nemen en verder te ontwikkelen alsook om op te komen voor de duurzame instandhouding en optimale ontwikkeling van natuurwaarden (artikel 4).

De bewezen verklaarde feiten hebben afbreuk gedaan aan de natuurwaarden die de burgerlijke partij behartigt. Zij hebben het grondwettelijk gewaarborgd recht op een gezond milieu aangetast en hebben afbreuk gedaan aan de beleving van deze natuurwaarden waarop eenieder, onder andere de burgerlijke partij en de door haar vertegenwoordigde leden, gerechtigd is.

Het is niet vereist dat daarenboven ook een band van evenredigheid zou bestaan tussen het actieterrein van de burgerlijke partij en de territoriale reikwijdte van de aan de vervolgde feiten verbonden effecten.

De vordering van burgerlijke partij vzw Natuurpunt Beheer is dan ook ontvankelijk.

De burgerlijke partij toont aan dat zij haar maatschappelijke doelstelling probeert te realiseren, onder meer via de werking, inspanningen en activiteiten van haar lokale afdeling te Houthalen-Helchteren, die bovendien binnen het hoger vermeld brongebied van de Zwarte Beek en van de Bolliserbeek meerdere, percelen als eigenaar of gebruiker in beheer heeft.

In de gegeven omstandigheden, rekening houdend met de voorliggende gegevens en stukken is de rechtbank van oordeel dat de schade in hoofde van de burgerlijke partij naar redelijkheid en billijkheid vergoed wordt door toekenning van een forfaitair bedrag van € 2.500.

Beoordeling op burgerlijk gebied - Burgerlijke partijen Vlaamse Milieumaatschappij en agentschap voor Natuur EN Bos

Burgerlijke partij de Vlaamse Milieumaatschappij stelt dat zij ingevolge de bewezen verklaarde feiten persoonlijke schade heeft geleden, die zij begroot op € 12.166, te vermeerderen met vergoedende en gerechtelijke intresten. Burgerlijke partij het agentschap voor Natuur en Bos stelt dat zij ingevolge de bewezen verklaarde feiten persoonlijke schade heeft geleden, die zij begroot op € 234.732, te vermeerderen met vergoedende en gerechtelijke intresten. Daarnaast vordert ieder van hen tevens een provisioneel bedrag van € 1 als voorschot op de vergoeding van de herstelkost voor schade aan het milieu, concreet aan de beschermde habitat, het water en het VEN.

Voor het overige vragen zij een voorbehoud om hun burgerlijke vordering definitief te begroten na de afronding van het hoger besproken deskundigenonderzoek. De burgerlijke vorderingen werden regelmatig naar de vorm en tijdig ingesteld.

Burgerlijke partij Vlaamse Milieumaatschappij speelt een cruciale rol in het integraal waterbeleid en -beheer. Zij meet en controleert de kwaliteit en de kwantiteit van water, beheert watersystemen, int een heffing op watervervuiling en op grondwaterwinning, adviseert over milieuvergunningen en zorgt voor de planning van en toezicht op de zuiveringsinfrastructuur. Zij vervult tevens de rol van regulator voor leidingwater.

Burgerlijke partij agentschap voor Natuur en Bos staat in voor het behoud, de bescherming, het duurzaam beheer en de ontwikkeling van de natuur.

De bewezen verklaarde feiten hebben afbreuk gedaan aan de natuurwaarden die de beide burgerlijke partijen behartigen. Zij hebben het grondwettelijk gewaarborgd recht op een gezond milieu aangetast en hebben afbreuk gedaan aan de beleving van deze natuurwaarden waarop eenieder, onder andere de burgerlijke partijen en de door hen vertegenwoordigde leden, gerechtigd is.

Beide burgerlijke partijen tonen dan ook hun hoedanigheid en belang aan. Hun vorderingen zijn ontvankelijk. Uit de voorliggende gegevens van het strafdossier, aangevuld met de door partijen neergelegde stavingsstukken blijkt dat de thans bewezen verklaarde feiten ernstige schade hebben toegebracht aan de natuur en aan het leefmilieu. De jarenlange illegale bemestingspraktijken hebben ervoor gezorgd dat in een ruime omgeving rond de bedrijven van beklaagden de bodem, het grondwater en het oppervlaktewater vervuild werd door een langdurige en excessieve nutriëntenbelasting in het brongebied van de Zwarte Beek en tevens in de stroombekkens van Bolliserbeek en Dommelrivier. Er werden zware overschrijdingen vastgesteld voor nitraten en fosfaten alsook voor diverse soorten zware metalen.

Beide burgerlijke partijen hebben analyses en onderzoeken laten verrichten.

Op grond van de thans beschikbare gegevens, stukken en inlichtingen kan evenwel niet met zekerheid vastgesteld worden dat de door de burgerlijke partijen gevorderde bedragen schadeposten betreffen die in oorzakelijk verband staan met de hier bewezen verklaarde feiten.

Om deze reden wordt aan het college van deskundigen de bijkomende opdracht verstrekt om de beide schadevorderingen in hun onderzoek te betrekken.

In afwachting van de verdere resultaten van het deskundigenonderzoek is wet de vordering van beide burgerlijke partijen tot toekenning van een provisioneel bedrag van € 1 alvast gegrond.

Beoordeling op burgerlijk gebied - Overige burgerlijke belangen

De uitspraak over de overige burgerlijke belangen wordt ambtshalve aangehouden.

Op strafgebied

Eerste beklaagde bvba L.V.

Verklaart eerste beklaagde schuldig aan het feit onder de enige tenlastelegging inzake notitienummer HA64.Hl.121-13 en aan de feiten onder tenlasteleggingen 'FEIT 1' en 'FEIT 2' inzake notitienummer 18G23.

Veroordeelt eerste beklaagde voor alle bewezen verklaarde feiten tesamen tot een geldboete van 15.000 euro, na verhoging met 50 opdeciemen gebracht op 90.000 euro, (...)

Tweede beklaagde bvba S.

Verklaart tweede beklaagde schuldig aan het feit onder de enige tenlastelegging inzake notitienummer HA64. H1.121-13 en aan de feiten onder tenlasteleggingen 'FEIT 1' en 'FEIT 2' inzake notitienummer 18G23.

Veroordeelt tweede beklaagde voor alle bewezen verklaarde feiten tezamen tot een geldboete van 15,000 euro, na verhoging met 50 opdeciemen gebracht op 90.000 euro. (...)

Derde beklaagde P.L.

Verklaart (...) beklaagde schuldig aan het feit onder de enige tenlastelegging inzake notitienummer HA64.H1.121-13 en aan de feiten onder tenlasteleggingen 'FEIT 1' en 'FEIT 2' inzake notitienummer 18G23.

Veroordeelt (...) beklaagde voor alle bewezen verklaarde feiten tezamen tot een hoofdgevangenisstraf van twee maanden en geldboete van 5.000 euro na verhoging met 50 opdeciemen gebracht op 30.000 euro.

Zegt dat de duur van de gevangenisstraf waardoor de geldboete zal mogen vervangen worden bij gebrek aan betaling binnen de termijn vermeld in artikel 40 van het strafwetboek bepaald wordt op 90 dagen. (...)

Met betrekking tot de herstelvordering

Verklaart de herstelvorderingen van de burgerlijke partijen de Vlaamse Milieumaatschappij, het agentschap voor Natuur en Bos en vzw Natuurpunt Beheer ontvankelijk; Alvorens recht te doen over de gegrondheid van deze herstelvorderingen, alsook over de gegrondheid van de burgerlijke vorderingen van de burgerlijke partijen de Vlaamse Milieumaatschappij en het agentschap voor Natuur en Bos (zie verder);

Beveelt een deskundig onderzoek door een college van drie deskundigen en (stelt) hiertoe als deskundigen aan:

1. de heer P.S., ingenieur bodemsanering, (...);

2. mevrouw A.M.D.W., ingenieur milieusanering, (...};

3. mevrouw A, P., MER-deskundige biodiversiteit, (...). (...) met de volgende opdracht:

de gevolgen van de in huidig vonnis bewezen verklaarde feiten op het brongebied en de bovenloop van de Zwarte Beek, de Bolliserbeek en de Dommel en meer specifiek op het Habitatrichtlijngebied BE2200029 "Vallei- en brongebied van de Zwarte Beek, Bolliserbeek en Dommel met heide en VENgebieden" in de meest ruime zin te onderzoeken, en zo onder meer:

- te onderzoeken en te beschrijven welke de gevolgen zijn voor de oppervlaktewaters, de waterbodems, de oevers, de fauna en de flora in en langs het water, zowel op fysicochemisch, biologisch als ecologisch vlak;

- hun advies te geven over de aangewezen herstelmaatregelen (voorlopig dan wel definitief), deze te beschrijven en de kostprijs ervan te begroten, rekening houdend met de best beschikbare technieken;

- te bepalen of er een blijvende aantasting is van de natuur en deze in voorkomend geval te beschrijven;

- bij de beschrijving van de schadelijke gevolgen en bij de beschrijving van de aangewezen voorlopige dan wel definitieve herstelmaatregelen een differentiatie te maken tussen de bevoegdheidsdomeinen van het agentschap voor Natuur en Bos en van de Vlaamse Milieumaatschappij;

te antwoorden op alle nuttige en ter zake dienende vragen die hen door de betrokken partijen worden gesteld.

Op burgerlijk gebied

Verklaart de vordering van burgerlijke partij vzw Natuurpunt Beheer ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond in de hierna bepaalde mate;

Veroordeelt beklaagden solidair, de ene bij gebreke aan de andere tot betaling aan deze burgerlijke partij van een schadevergoeding van € 2.500, te vermeerderen met vergoedende intresten aan de wettelijke rentevoet van 01.01.2015 tot heden en vanaf heden te vermeerderen met de gerechtelijke intresten;

Houdt de uitspraak over de rechtsplegingsvergoeding ten behoeve van deze burgerlijke partij aan; Verklaart de vorderingen van burgerlijke partijen de Vlaamse Milieumaatschappij en het agentschap voor Natuur en Bos ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond in de hierna bepaalde mate;

Veroordeelt beklaagden solidair, de ene bij gebreke aan de andere tot betaling aan burgerlijke partij de Vlaamse Milieumaatschappij van een provisioneel bedrag van € 1; Veroordeelt beklaagden solidair, de ene bij gebreke aan de andere tot betaling aan burgerlijke partij het agentschap voor Natuur en Bos van een provisioneel bedrag van € 1 ;

Alvorens verder recht te doen over de gegrondheid van de burgerlijke vorderingen van burgerlijke partijen de Vlaamse Milieumaatschappij en het agentschap voor Natuur en Bos; Verstrekt aan het hoger vermeld college van deskundigen de bijkomende opdracht om de door deze burgerlijke partijen gestelde vorderingen tot schadeloosstelling te onderzoeken/ en de rechtbank te adviseren over het bestaan van een oorzakelijk verband tussen de door deze burgerlijke partijen gevorderde bedragen van € 12.166 (de Vlaamse Milieumaatschappij) en € 234.732,76 (het agentschap voor Natuur en Bos);

Houdt de uitspraak over de overige burgerlijke belangen ambtshalve aan;

(…)